

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.36>

УДК 657

Н. Л. Правдюк,

*д. е. н., професор, професор кафедри обліку та оподаткування,
Вінницький національний аграрний університет, м.Вінниця*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1157-2242>

Л. Ю. Козловська,

*студентка факультету обліку, фінансів та аудиту,
Вінницький національний аграрний університет, м.Вінниця*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-2062-5901>

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ, ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЇЇ РІВНЯ

N. Pravdiuk,

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of
Accounting and Taxation,*

Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia

L. Kozlovska,

Student of the Faculty of Accounting, Finance and Audit,

Vinnytsia National Agrarian University, Vinnytsia

FINANCIAL SECURITY OF ENTERPRISES: ESSENCE, COMPONENTS, MAIN THREATS AND ASSESSMENT OF ITS LEVEL

У статті було проведено аналіз та визначено сутність «фінансової безпеки підприємства» згідно з різними точками зору вчених. На сьогоднішній день, питання фінансової безпеки є актуальним як на макро-, так і на мікрорівні. З огляду на особливості сучасної економічної системи, ми вважаємо, що дослідження фінансової безпеки суб'єктів господарювання є необхідним. Було розглянуто внутрішні та зовнішні загрози, які мають вплив на фінансову безпеку підприємства. Визначено об'єкт, суб'єкт, предмет та мета фінансової безпеки підприємства. Проведено класифікацію загроз фінансової безпеки підприємства. Охарактеризовано основні складові фінансової безпеки підприємства. Розглянуто рівні фінансової безпеки підприємства до яких відносять: нормальний, передкризовий, кризовий та критичний рівень. Досліджено стан фінансової безпеки на прикладі відділу фінансів Тульчинської районної військової (державної) адміністрації.

The article analyzed and determined the essence of the "financial security of the enterprise" according to different points of view of scientists. Today, the issue of financial security is relevant at both the macro and micro levels. Given the peculiarities of the modern economic system, we believe that the study of the financial security of economic entities is necessary. Internal and external threats affecting the financial security of the enterprise were considered. The object, subject, subject and purpose of the financial security of the enterprise are defined. The classification of threats to the financial security of the enterprise was carried out and it was determined that the main risk for financial security is brought by external and internal threats. External threats include various factors that can negatively affect the financial stability and success of the enterprise. The main components of the enterprise's financial security are characterized, which include: budgetary - tax, monetary - credit, currency, investment, insurance, banking and fund components. The levels of financial security of the enterprise were considered, which include: normal, pre-crisis, crisis and critical level. It was

determined that the study of the financial component of the budget institution's security is carried out in order to identify potential opportunities for increasing the efficiency of its functioning. Financial reporting is the main source of information for analyzing the performance and financial condition of public sector entities. It was determined that in order to achieve and maintain the financial stability of budgetary institutions, it is necessary to comply with the standards of stock balances, sell unused goods and material values, increase own working capital, and, if necessary, attract external sources of financing. The state of financial security was studied using the example of the finance department of the Tulchyna district military (state) administration. Relative indicators were calculated, which include: the coefficient of financial independence (autonomy), the coefficient of financial stability (autonomous financing), the coefficient of maneuverability of own capital, the coefficient of stability of the working capital structure, the coefficient of provision of stocks with own funds and the coefficient of the real value of fixed assets.

Ключові слова: фінансова безпека, загроза, аналіз, підприємство, бюджетна установа.

Key words: financial security, threat, analysis, enterprise, budgetary institution.

Постановка проблеми. Необхідність оперативної діагностики та оцінки фінансової безпеки підприємства виникає через значну кількість зовнішніх та внутрішніх загроз. Правильне управління діяльністю підприємства є ключовим для його ефективного функціонування, а це залежить від результатів аналізу фінансового стану. Аналіз дозволяє вивчати тенденції розвитку, фактори, що впливають на результати, розробляти плани та приймати управлінські рішення, контролювати їх виконання, виявляти резерви підвищення ефективності виробництва, оцінювати результати та створювати економічну стратегію розвитку підприємства.

Взагалі, оцінка – це процес аналізу та оцінки якості, цінності. Оцінка допомагає визначити ступінь досягнення певних цілей або визначити ефективність певних процесів. Оцінка може базуватися на об'єктивних критеріях, таких як кількісні показники, або на суб'єктивних оцінках та думках експертів.

Основна мета аналізу фінансової безпеки підприємств полягає в оцінці стану їх фінансової безпеки та основних результатів фінансової діяльності. Це дозволяє ідентифікувати рівень загроз, що можуть вплинути на фінансові інтереси підприємств, а також виявити можливі резерви для підвищення рівня фінансової безпеки. Аналіз проводиться в рамках економічних аспектів, що дозволяє оцінити фінансову стійкість підприємств та їх здатність впоратися з економічними викликами та несприятливими умовами.

Основні завдання аналізу фінансової безпеки представлені на рис.1.

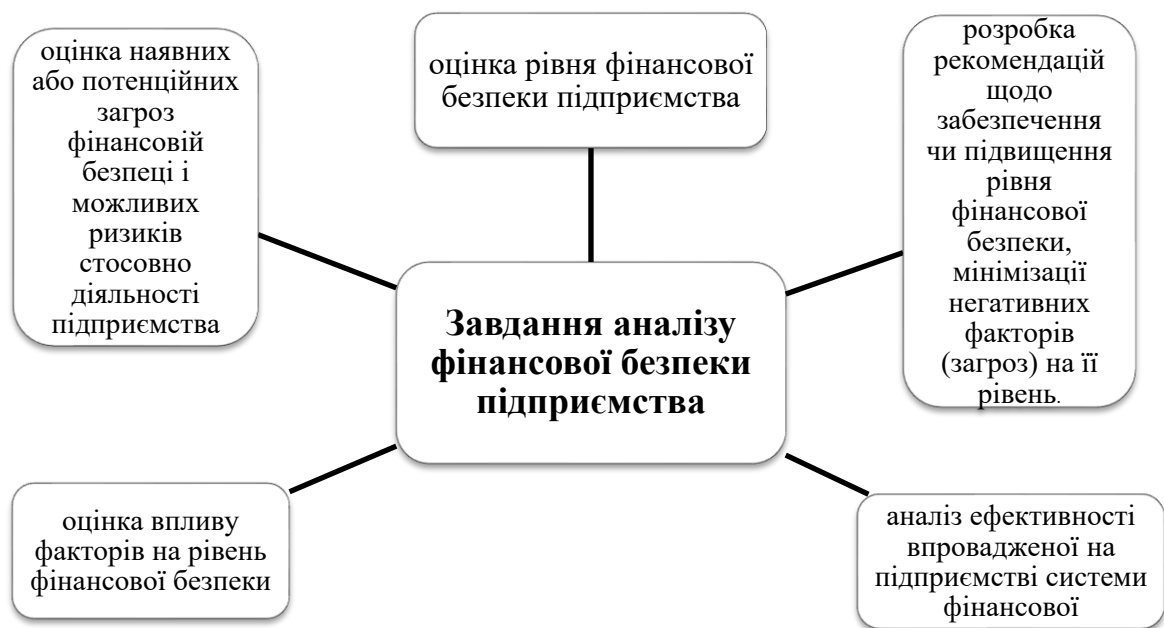

Рис.1. Завдання аналізу фінансової безпеки підприємства

Джерело: Сформовано за даними – [1]

Умови воєнного стану вимагають надзвичайної уваги до питань національної безпеки держави. У Законі України «Про національну безпеку України», зазначено, що національна безпека – це захищеність державного

суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних потенційних загроз [20]. Тому, економічна безпека є основою для різних сфер діяльності, зокрема сектору безпеки і оборони, соціального захисту населення та критичної інфраструктури. Вона включає фінансову і бюджетну безпеку, які є необхідними умовами для забезпечення стабільності і функціонування цих сфер, особливо в умовах воєнного конфлікту. Забезпечення економічної безпеки є важливим завданням для держави, оскільки вона гарантує захист інтересів національної безпеки та добробуту населення.

Бюджетна безпека держави як складова фінансової безпеки – це система заходів, спрямованих на забезпечення стійкості фінансового стану держави та захист її фінансових ресурсів від негативних зовнішніх та внутрішніх впливів. Бюджетна безпека включає в себе планування та контроль над доходами та витратами державного бюджету, ефективне управління державними фінансами, запобігання корупції та фінансовим злочинам, а також забезпечення стабільності фінансової системи країни. Важливим аспектам бюджетної безпеки є збалансованість бюджету, забезпечення фінансової стійкості та резервування фінансових ресурсів для непередбачених ситуацій.

Основними негативними тенденціями, що становлять серйозну загрозу бюджетній безпеці України, є невиконання запланованих показників доходів та видатків бюджету, різке зростання державного та гарантованого боргу держави, зменшення прибутковості суб'єктів господарювання від звичайної діяльності до оподаткування, скорочення обсягу зовнішньої торгівлі та зростання негативного зовнішньоторговельного сальдо.

На сьогодні бюджет України залежить від багатьох факторів, які впливають на внутрішню ситуацію в країні. Криза у військовій, економічній та соціальній сферах має значний вплив на бюджетні показники. Крім того, політичні рішення, зокрема у фінансовій політиці держави, також впливають на бюджетні реформи та розподіл фінансових ресурсів. Всі ці фактори

взаємодіють між собою і визначають стан бюджету України. У сучасних умовах значно зросла впливовість неекономічних факторів, таких як військові, інформаційно - психологічні, соціальні та адміністративні, на українську економіку. Це призвело до помітного зростання безпосереднього та опосередкованого впливу інших держав на економічні процеси в країні. В цілому, фінансово – політична ситуація в Україні створює особливі загрози бюджетній безпеці на всіх рівнях. Забезпечення бюджетної безпеки держави є важливим завданням під час виконання її стратегічних соціально – економічних пріоритетів [21]. Отже, умови військової агресії створюють необхідність підтримки та прийняття відповідних організаційних рішень для бюджетної сфери України.

Згідно з оперативної інформацією, яка затверджена Законом України «Про державний бюджет України на 2024 рік» від 09.11.2023 №3460-IX доходи державного бюджету затверджено в сумі 1 768, 5 млрд гривень.

Аналіз фактичних та планових показників дохідної частини державного бюджету за 2021 – 2024 роки свідчить про позитивну динаміку. У порівнянні з 2021 роком, надходження зросли на 1 % у 2022 році, на 9% у 2023 році та на 37% у 2024 році. Зростання дохідної частини державного бюджету у 2023 році становить 8% порівняно з 2022 роком (рис.2.).

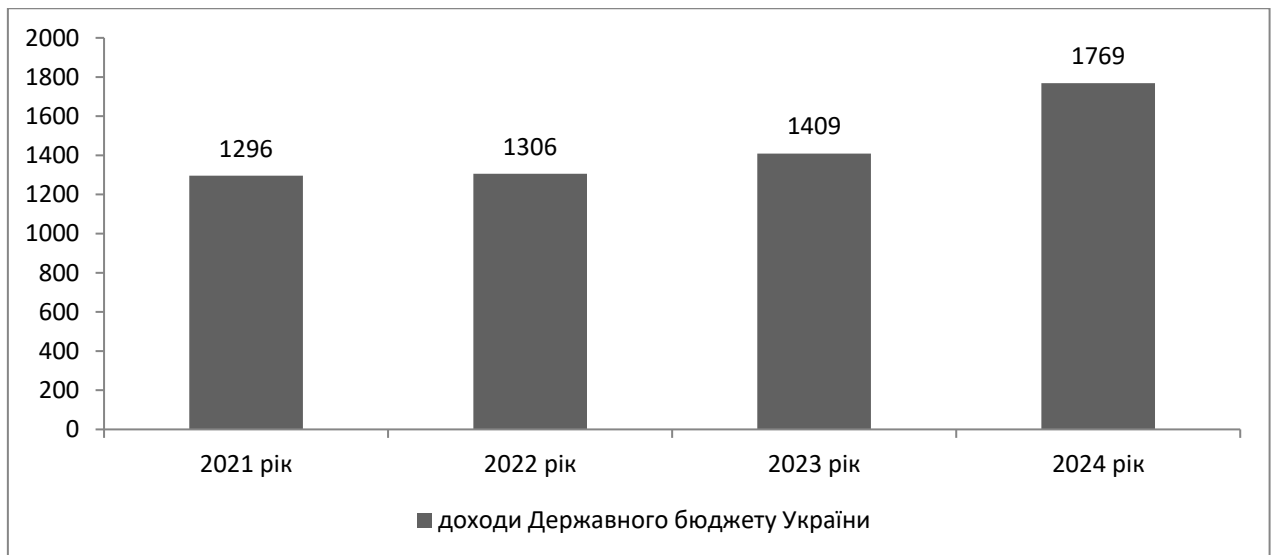

Рис.2. Динаміка доходів державного бюджету у 2021 – 2024 роках, млрд грн

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними – [23]

У доходівій структурі державного бюджету на 2024 рік продовжується позитивна тенденція зростання таких податків, як податок на додану вартість, податок та збір на доходи фізичних осіб, акцизний податок та податок на прибуток підприємств (рис.3.).

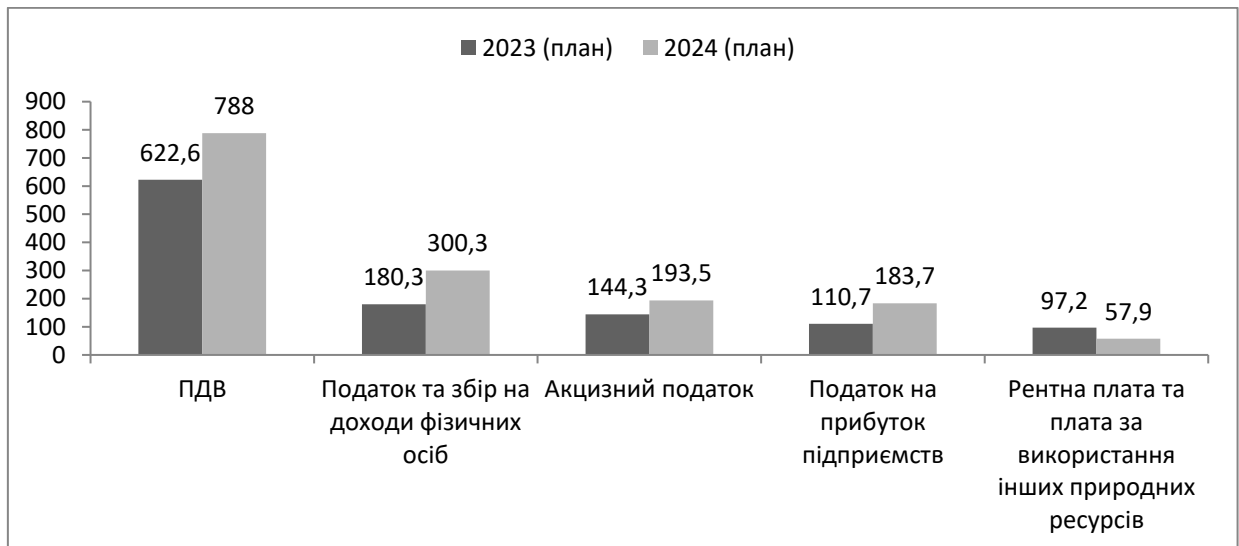

Рис.3. Динаміка планових показників основних доходів державного бюджету у 2023 – 2024 роках, млрд грн

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними – [23]

Враховуючи воєнний стан у країні та тривання воєнних дій, структура видатків Державного бюджету на 2024 рік буде суттєво впливати на його формування. Оскільки це вже другий воєнний бюджет країни, цей фактор є визначальним.

Видатки на оборону у 2022 році зросли в дев'ять разів, але у 2023 році зростання сповільнилося (рис.4.). У наступному році планується зменшення видатків на оборону порівняно з бюджетом – 2023, але це не остаточні показники. У разі потреби, витрати на оборону у 2024 році можуть бути збільшені в будь – який момент протягом року, можливо, неодноразово. Планується збільшення поточних видатків на оборону на 328, 5 млрд грн.

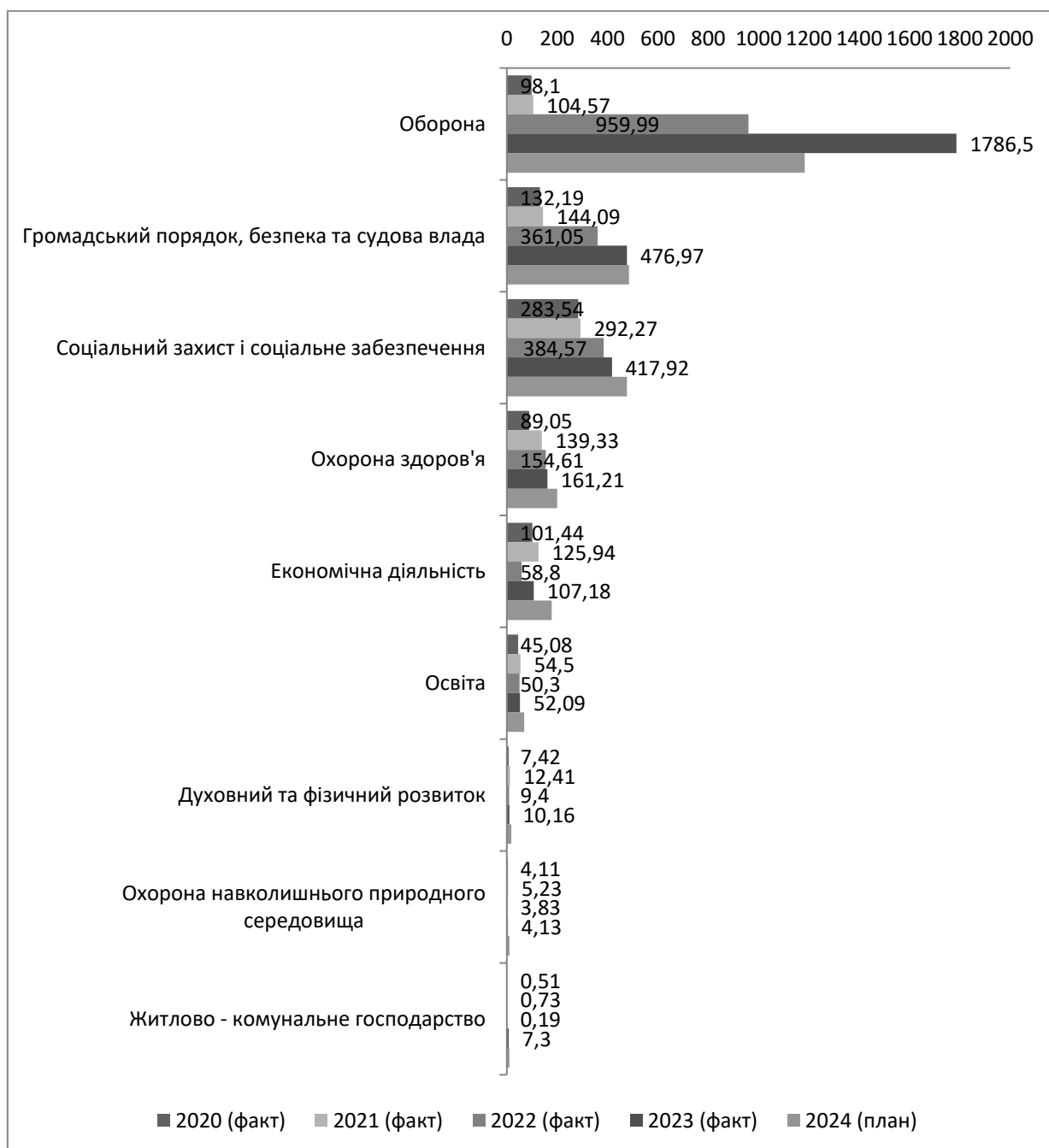

Рис.4. Структура видатків держбюджету України за 2020 – 2024 роки, млрд грн

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними – [23]

У зв'язку зі зменшенням бюджетних доходів та зростанням бюджетного дефіциту, необхідно знайти додаткові джерела фінансування бюджетних витрат і створити фіскальний простір, щоб уряд міг надати фінансові ресурси для досягнення поставлених цілей без погіршення своєї платоспроможності. Уряд може забезпечити збільшення своїх фінансових ресурсів шляхом декількох заходів. По – перше від може більшити обсяги іноземної допомоги, отримуючи гранти та кредити на пільгових умовах. По – друге, уряд може залучити НБУ до купівлі цінних паперів уряду та впровадження надзвичайних фіскальних інструментів для збільшення бюджетних надходжень [22].

Перша умова зміцнення фінансової безпеки – перемога України у війні. В умовах воєнного стану потрібно розробляти стратегію фінансової безпеки. Стратегія фінансової безпеки – це економічний та політичний курс фінансових органів державної влади, економічних, фінансових та банківських структур, які спрямовані на формування умов та ресурсів, що забезпечують фінансову стабілізацію та економічне зростання [24].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Безпека є основною умовою функціонування держави, її структурних одиниць та кожної людини.

Національна безпека - це комплексне поняття, яке включає в себе різні аспекти. Сучасні економісти наголошують на тому, що економічна та соціально-політична складові національної безпеки держави мають тісний взаємозв'язок.

Фінансова безпека є ключовим елементом економічної безпеки держави. Вона є необхідною для вирішення різних завдань, що стоять перед країною. Без стабільної фінансової безпеки неможливо забезпечити ефективне функціонування економіки.

Багато вітчизняних і зарубіжних вчених працювали над темою фінансової безпеки. До них належать І.А. Бланк, М.М. Єрмошенко, О.І. Барановський, Правдюк Н.Л., Мулик Т.О., Мулик Я.І., В.В. Шелест, К.С. Горячева, О.Є. Користін, В.Т. Шлемко, С.М. Ілляшенко.

Мета статті є визначення поняття «фінансова безпека підприємства», її функціональні складники та дослідження рівня фінансової безпеки на прикладі бюджетної установи шляхом аналізу комплексу показників.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку економіки, фінансова безпека підприємств та їх ефективна діяльність відіграють важливу роль. Фінансова безпека підприємств є ключовим фактором для забезпечення їх стійкості та успішності. Вона впливає на рентабельність підприємств і має прямий вплив на подальший ефективний розвиток економіки країни. Тому, забезпечення фінансової безпеки підприємств є важливим завданням для досягнення стійкого економічного зростання [4].

Для забезпечення безпеки підприємства необхідно провести аналіз та оцінку загроз, що існують у кожній функціональній складовій, і розробити системи протидіючих і застережних заходів на їх основі. Визначення терміна «фінансова безпека підприємства» може варіюватися залежно від вчених, але загальних розбіжностей у підходах до цього поняття немає. Для кращого розуміння можна розглянути кілька визначень, запропонованих науковцями (табл.1.) [12].

**Таблиця 1. Підходи до визначення поняття
«фінансова безпека»**

№	Автор	Трактування поняття «фінансова безпека»
1.	Правдюк Н.Л., Мулик Я.І., Мулик Т.О. [5, с.23]	Фінансова безпека підприємства – це стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, який забезпечує його самозбереження та розвиток у поточній та стратегічній перспективах.
2.	Кононова І.В. [6, с.10]	Фінансова безпека як самостійний об'єкт у системі управління фінансами підприємства покликана підтримувати підприємство у стійкому фінансовому стані – це головна передумова його стабільного розвитку.
3.	Гетманець О. [7, с. 222]	Фінансова безпека – це узгодженість та збалансованість фінансової системи, здатність її протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам і забезпечувати в процесі функціонування захист національних фінансових інтересів на всіх рівнях господарювання.

Продовження таблиці 1.

4.	Мельник В.І. [8, с.8]	Фінансову безпеку розглядають як складну, динамічну соціальну систему з розгалуженою мережею взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів та зв'язків, націлену на вжиття заходів щодо сприяння стабільного соціально – економічного розвитку країни, забезпечення її стійкості до фінансових шоків та дисбалансів, а також формування передумов для збереження цілісності та єдності фінансової системи Української держави.
5.	Лисяк Л.В., Подлужна Я.Ю. [9, с.2]	Фінансова безпека – це узагальнюючий якісний стан функціонування фінансової, грошово – кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, інвестиційної, митно – тарифної і фондової систем, умов, правил та інструментів їх регулювання, що забезпечують ефективне функціонування національної економічної системи та її захищеність від внутрішніх і зовнішніх загроз
6.	Полторак А.С. [10, с. 17]	Фінансова безпека – це багаторівнева складна система, відповідно, у державній стратегії забезпечення фінансової безпеки має бути чітко окреслено об'єкти, засоби та напрями підтримання необхідного безпекового рівня всіх суб'єктів фінансових відносин
7.	Мисник Т.Г. [13, с.92]	Фінансова безпека є категорією, яка відображає захищеність суб'єктів господарювання на всіх рівнях. Тобто, це захищеність діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльність та виявлення загроз і небезпек, що несе в собі внутрішнє середовище суб'єкта господарювання.
8.	Західна О.Р., Петик Л.О., Гаврецька І.І. [16, с. 112]	Фінансова безпеки – це захищеність фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин; певний рівень незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізаційних чинників, що становлять загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання

Джерело: сформовано автором на основі даних – [5, с.23; 6, с.10; 7, с. 222; 8, с.8; 9, с.2; 10, с. 17; 13, с.92; 16, с. 112]

Таким чином, поняття «фінансова безпека» можна трактувати, як стан коли фінансові ресурси держави чи підприємства забезпечують стабільність, економічний розвиток та здатність впоратися з потенційними фінансовими ризиками. Також фінансова безпека включає захист фінансових інтересів від зовнішніх загроз, наприклад фінансові кризи та інші.

Об'єктом фінансової безпеки є комплексний набір заходів та стратегій, спрямованих на забезпечення стійкості та надійності фінансового стану підприємства. Це включає в себе ефективне управління фінансовими ресурсами, забезпечення достатнього рівня ліквідності, мінімізацію ризиків та збереження фінансової стійкості в умовах змін на ринку.

До суб'єктів фінансової безпеки відносять різних осіб, організації та інституції, які мають важливе значення для забезпечення стабільності та захисту фінансової системи. Ці суб'єкти можуть включати державні органи, банки, страхові компанії, фінансові регулятори, аудиторські фірми та інші. Вони включають різні функції, такі як контроль за дотриманням фінансових правил, надання фінансових послуг, забезпечення стійкості фінансової системи та захисту інтересів вкладників та інвесторів. Разом вони сприяють зміцненню фінансової безпеки та стабільності економіки.

Предметом фінансової безпеки підприємства є діяльність суб'єктів фінансової безпеки, яка втілює принципи, функції, стратегічну програму або конкретні заходи з метою забезпечення фінансової безпеки, спрямованої на об'єкти фінансової безпеки.

Метою управління фінансовою безпекою є забезпечення стійкого фінансового стану підприємства та збереження його конкурентних позицій на ринку.

Для забезпечення фінансової безпеки підприємницьких структур необхідно використовувати ефективні інструменти ідентифікації загроз, які можуть прямо загрожувати функціонуванню підприємства.

Управління фінансовою безпекою підприємства – це систематичний підхід, спрямований на контроль та зменшення ризиків, які можуть вплинути на фінансову стабільність та успішність підприємства. Цей процес включає в себе ідентифікацію потенційних загроз, аналіз їх впливу на вартість та конкурентоспроможність підприємства, а також прийняття заходів для зменшення цих ризиків.

Загрози фінансовій безпеці підприємства є різноманітними та класифікуються за певними ознаками (табл.2.).

Таблиця 2. Класифікація загроз фінансовій безпеці підприємства

Класифікація загроз фінансовій безпеці підприємства	
<i>За рівнем фінансової діяльності:</i>	❖ загрози фінансовим інтересам підприємства загалом; ❖ загрози фінансовим інтересам окремих структурних підрозділів; ❖ загрози фінансовим інтересам окремих проектів.
<i>За сферою виникнення:</i>	❖ у сфері інвестиційної діяльності ❖ у сфері кредитної діяльності; ❖ у сфері емісійної діяльності; ❖ у сфері інноваційної діяльності; ❖ в інших сферах фінансової діяльності
<i>За об'єктом:</i>	❖ загрози фінансовим операціям підприємства; ❖ загрози активам підприємства; ❖ загрози фінансовій інформації підприємства; ❖ загрози фінансовим технологіям підприємства; ❖ загрози фінансовому персоналу.
<i>За суб'єктом виділяють загрози, що можуть бути зумовлені діями:</i>	❖ партнерів по бізнесу; ❖ конкурентів; ❖ державних інститутів; ❖ власників та персоналу суб'єкта господарювання
<i>За джерелом виникнення</i>	❖ загрози, генеровані чинниками зовнішнього фінансового середовища (зовнішні загрози); ❖ загрози, генеровані чинниками та умовами внутрішнього фінансового середовища підприємства (внутрішні загрози)
<i>За характером прояву</i>	❖ реальні; ❖ потенційні
<i>За способом виникнення</i>	❖ загрози, генеровані дією об'єктивних чинників та умов; ❖ загрози, генеровані дією суб'єктів фінансових відносин підприємства;
<i>За строковістю</i>	❖ короткострокові; ❖ довготермінові
<i>За рівнем імовірності реалізації</i>	❖ з низьким рівнем імовірності; ❖ з середнім рівнем імовірності; ❖ з високим рівнем імовірності; ❖ імовірність реалізації яких визначити неможливо.
<i>За фінансовими наслідками</i>	❖ з допустимим рівнем збитків; ❖ з критичним рівнем збитків; ❖ з катастрофічним рівнем збитків
<i>За можливістю передбачення</i>	❖ передбачувані; ❖ непередбачувані.

Джерело: сформовано автором на основі – [11]

Особливу увагу слід приділити групуванню загроз, що становлять ризик для фінансової безпеки суб'єктів господарювання в залежності від джерела їх виникнення: зовнішні та внутрішні (табл.3.).

Таблиця 3. Основні загрози фінансовій безпеці підприємства

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА	
зовнішні	внутрішні
❖ глобальні та локальні фінансові кризи; ❖ несприятливі макроекономічні умови в країні; ❖ тінізація та криміналізація економіки; ❖ високий рівень корупції; ❖ неефективність державної фінансової політики, зокрема, її фіскальної, грошово – кредитної, валютної, інвестиційної та інших складових; ❖ низький рівень державного регулювання фінансової безпеки суб'єктів господарювання; ❖ недосконалість нормативно – правової бази, що регламентує фінансову діяльність суб'єктів господарювання; ❖ надмірна залежність суб'єктів господарювання від зовнішніх джерел фінансування	❖ недосконалість організації системи фінансового менеджменту; ❖ часті зміни керівництва та ключових працівників суб'єкта господарювання; ❖ помилки в стратегічному плануванні та прогнозуванні фінансово – господарської діяльності; ❖ низький рівень фінансового аналізу та контролю діяльності суб'єктів господарювання; ❖ недостовірні оцінки прибутковості та незбалансованість грошових потоків суб'єкта господарювання; ❖ конфлікт інтересів між акціонерами, акціонерами і топ-менеджментом суб'єкта господарювання; ❖ низький рівень кадрової безпеки, що виявляється в непрофесійному доборі кадрів, і, як наслідок, - помилках та прорахунках у фінансовій сфері; ❖ витік конфіденційної фінансової інформації, її спотворення, дезінформація; ❖ відсутність або неефективність організаційної структури служби фінансової безпеки суб'єкта господарювання; ❖ фінансові шахрайства працівників; ❖ фальшування документів; ❖ неналежне юридичне забезпечення укладення договорів та контрактів суб'єктом господарювання; ❖ низький рівень корпоративної культури.

Джерело: сформовано автором на основі – [11]

Зовнішні загрози фінансової безпеки підприємства включають різноманітні фактори, які можуть негативно вплинути на фінансову стійкість та успішність підприємства. Ці загрози можуть походити з економічного,

політичного, соціального та технологічного середовища. Для забезпечення фінансової безпеки підприємства необхідно аналізувати та враховувати ці загрози, розробляти стратегії ризик – менеджменту та приймати відповідні заходи для їх запобігання та зменшення впливу.

Внутрішні загрози фінансової безпеки підприємства включають ризики, що виникають зсередини самого підприємства і можуть негативно вплинути на його діяльність.

Складові елементи фінансової безпеки підприємства взаємопов'язані та залежать від зовнішніх та внутрішніх факторів. Кожна з цих складових повинна забезпечувати високий рівень фінансової безпеки та ефективно протидіяти загрозам (табл.4) [14].

Таблиця 4. Складові фінансової безпеки підприємства

Складова фінансової безпеки підприємства	Характеристика
<i>Бюджетно – податкова</i>	Ця складова фінансової безпеки підприємства забезпечує встановлення та підтримку зв'язків з бюджетом шляхом своєчасної сплати податків та зборів до державного і місцевих бюджетів, отримання державних кредитів та вчасної сплати відсотків за ними, а також отримання бюджетного рефінансування.
<i>Грошово – кредитна</i>	Дана складова відображає стан грошово – кредитної системи підприємства, включаючи стабільність грошової одиниці, доступність кредитних ресурсів та рівень інфляції. Це має важливе значення для забезпечення економічного зростання та підвищення реальних доходів усіх учасників діяльності на підприємстві.
<i>Валютна</i>	Валютна складова фінансової безпеки підприємства включає стан курсоутворення, який сприяє розвитку експорту, залученню іноземних інвестицій, інтеграції в світову економічну систему та захисту від потрясінь на міжнародних валютних ринках. Валютна безпека підприємства є необхідною для захисту від потенційних ризиків та загроз, що виникають при здійсненні експортно – імпорتنих операцій. Серед таких операцій можна виділити купівлю та продаж валюти, отримання кредитів в іноземних валютах, а також розрахунки зі споживачами та постачальниками продукції та послуг.

<i>Інвестиційна</i>	Інвестиційна безпека на рівні підприємства – це процес забезпечення стійкого розвитку та економічної стабільності шляхом збереження та підтримки достатнього рівня інвестиційних ресурсів в умовах внутрішніх та зовнішніх загроз. Коли йдеться мова про забезпечення інвестиційної безпеки суб'єкта господарювання, основні заходи антикризового управління повинні бути спрямовані на два аспекти. По – перше, необхідно забезпечити ліквідність і платоспроможність суб'єкта господарювання шляхом оптимального поєднання власних та залучених джерел фінансування. По – друге, необхідно забезпечити отримання прибутку для досягнення відповідного рівня рентабельності, який буде достатнім для задоволення всіх потреб суб'єкта господарювання в основній, інвестиційній та фінансовій діяльності
<i>Страхова</i>	Страхова складова включає страхування майна підприємства, його діяльності та безпечну роботу працівників.
<i>Банківська</i>	Кожне підприємство має відносини з банківськими установами, які включають отримання кредиту для розвитку виробничої діяльності та виплату відсотків за цими кредитами. Деякі підприємства вступають у відносини з банком стосовно грошових вкладів. Ці операції пов'язані з ризиками
<i>Фондова</i>	Фондова складова фінансової безпеки підприємства включає оптимальний обсяг капіталізації, структуру та ліквідність цінних паперів, що забезпечує стійкий фінансовий стан різних учасників ринку, включаючи емітентів, власників, покупців, організаторів торгівлі, торговців, інститути спільного інвестування, посередників, консультантів та інших. Крім того, фондова безпека також включає контроль за випуском та купівлею акцій, а також купівлю або продаж нерухомості за грошові кошти

Джерело: сформовано автором на основі – [15]

Існують чотири рівні фінансової безпеки підприємства: нормальний, передкризовий, кризовий та критичний (табл 5).

Бюджетні установи є економічними суб'єктами, які мають спільні риси з підприємствами. Для обох важливо забезпечити належний рівень економічної безпеки, який включає захищеність життєво важливих інтересів від реальних і потенційних джерел небезпеки та економічних загроз. Система економічної безпеки бюджетних установ залежить від виконуваних функцій, нормативно – правового регулювання, ресурсного забезпечення та інших факторів. Для забезпечення повноти і дієвості такої системи необхідно враховувати як оперативні аспекти (якісне виконання поточних завдань

шляхом ефективного використання фінансових ресурсів та інших ресурсів), так і стратегічні аспекти (прийняття рішення щодо цільових орієнтирів діяльності з урахуванням затверджених стратегій розвитку, державних програм тощо) [2].

Таблиця 5. Основні рівні фінансової безпеки підприємства

№	Рівні	Характеристика
1.	<i>Нормальний рівень</i>	Визначається як стан, коли підприємство має достатні ресурси для забезпечення своїх поточних і майбутніх фінансових зобов'язань. Це означає, що підприємство має достатні активи, щоб покрити свої зобов'язання, а також здатність генерувати прибуток для забезпечення стабільного фінансового стану. Нормальний рівень фінансової безпеки також включає належне управління ризиками, забезпечення ефективного фінансового контролю та здатність підприємства адаптуватися до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.
2.	<i>Передкризовий рівень</i>	Стан, коли підприємство ще не зазнало серйозних фінансових проблем, але вже відчуває певні негативні тенденції і загрози, які можуть призвести до кризової ситуації. Цей рівень вказує на нестабільність фінансового стану підприємства і потребу вжиття заходів для запобігання подальшому погіршенню ситуації. У цей період підприємство повинно активно аналізувати свою фінансову діяльність, шукати шляхи збільшення прибутковості і зниження витрат, а також розглядати можливості залучення додаткових фінансових ресурсів. Важливо приймати своєчасні рішення і реагувати на зміни в економічному середовищі, щоб забезпечити стабільність і подальший розвиток підприємства.
3.	<i>Кризовий рівень</i>	стан, коли фінансові ресурси підприємства недостатні для забезпечення його стійкого функціонування і виконання своїх зобов'язань. Це може бути результатом низького рівня прибутковості, великих заборгованостей, недостатньої ліквідності або неправильного управління фінансовими ресурсами. Кризовий рівень фінансової безпеки підприємства може призвести до серйозних проблем, таких як нездатність виплатити заробітну плату, втрата довіри клієнтів і постачальників, або навіть банкрутство. Для підприємства важливо вчасно виявити кризовий рівень фінансової безпеки і прийняти необхідні заходи для його подолання, такі як залучення додаткових фінансових ресурсів, реструктуризація боргів або зміна стратегії управління.
4.	<i>Критичний рівень</i>	Критичний рівень фінансової безпеки підприємства вказує на те, що фінансова стійкість організації знаходиться у небезпеці. Це означає, що підприємство може зазнати серйозних фінансових труднощів, які можуть вплинути на його здатність виконувати свої функції. Це може призвести до зменшення довіри з боку інвесторів, клієнтів та партнерів, а також до втрати репутації підприємства. Для підприємства на критичному рівні фінансової безпеки необхідно прийняти невідкладні заходи для відновлення стійкості та забезпечення подальшого функціонування.

Джерело: сформовано автором на основі – [4]

Дослідження фінансової складової безпеки бюджетної установи здійснюється з метою виявлення потенційних можливостей для підвищення ефективності її функціонування. Ухвалення ефективних управлінських рішень щодо фінансування та розвитку бюджетної установи здійснюється на основі аналізу виконання кошторису. Цей аналіз дозволяє виявити відхилення між плановими і фактичними показниками, встановити причини, що призвели до таких невідповідностей та оцінити потенційні резерви для підвищення ефективності діяльності цієї організації [2].

Фінансовий стан бюджетних установ залежить від своєчасності та повноти отримання асигнувань з бюджетів, а також від можливості залучення коштів у формі доходів за платні послуги та виконання бюджетних зобов'язань [18]. Фінансова стійкість бюджетної установи визначається як постійне перевищення доходів над видатками, що дозволяє установі гнучко управляти коштами залежно від зміни пріоритетів основної діяльності. Це також вказує на рівень фінансової незалежності установи щодо володіння та використання своїх ресурсів [17].

Фінансова звітність є основним джерелом інформації для аналізу результатів діяльності та фінансового стану суб'єктів державного сектору. Вона включає: баланс, звіт про фінансові ресурси, звіт про власний капітал, звіт про рух грошових коштів та примітки до річної фінансової звітності [19].

Для досягнення та підтримання фінансової стійкості бюджетних установ необхідно дотримуватися нормативів залишків запасів, реалізовувати невикористані товарно – матеріальні цінності, збільшувати власні оборотні кошти, а також за потреби, залучати зовнішні джерела фінансування для формування запасів.

Фінансова безпека бюджетних установ залежить від дотримання принципів фінансового забезпечення, таких як фінансова централізація, науково – обґрунтований підхід до визначення потреби в коштах, відповідність порядку фінансового забезпечення завданням бюджетної установи, цільове використання бюджетних коштів, оптимізація, економія та

ефективність, відповідність вимогам бюджетного законодавства та казначейського виконання кошторисів бюджетних установ. Фінансова безпека бюджетних установ має вплив на фінансову стійкість всього державного сектору з одного боку, тоді як її рівень визначається станом фінансової безпеки держави [2].

Проаналізуємо фінансову безпеку відділу фінансів Тульчинської районної військової (державної) адміністрації. Для цього потрібно розрахувати комплекс показників, що відображають стан фінансової безпеки.

Розглянемо основні показники діяльності установи відділу фінансів Тульчинської районної державної адміністрації станом на 01.01.2024 року (табл.6).

Таблиця 6. Основні показники діяльності Відділ фінансів Тульчинської районної державної (військової) адміністрації

Показники	На початок звітного періоду (2023)	На кінець звітного періоду (2023)
Основні засоби, тис.грн.	34700	29655
Первісна вартість основних засобів, тис.грн	131710	82301
Знос основних засобів, тис.грн.	97010	52646
Оборотні активи, тис.грн	346	-
Поточні зобов'язання, тис.грн	346	-
Запаси, тис.грн	1575	3000
Грошові активи, тис.грн.	-	-
Власний капітал, тис.грн	36275	32655
Баланс, тис.грн	36621	32655
Довгострокові зобов'язання, тис.грн	-	-
Короткострокові зобов'язання, тис.грн	-	-
Пасиви, тис.грн	36621	32655

Результати розрахунків відносних показників оцінювання фінансової стійкості відділу фінансів Тульчинської районної державної адміністрації представлені в таблиці 7.

Таблиця 7. Відносні показники оцінювання фінансової стійкості Відділу фінансів Тульчинської районної державної (військової) адміністрації

Показник	На початок 2023	На кінець 2023	Відхилення
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,99	1	0,01
Коефіцієнт фінансової стабільності (автономного фінансування)	104,8	-	-104,8
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,04	0,09	0,05
Коефіцієнт стабільності структури оборотних активів	0,81	1	0,19
Коефіцієнт забезпечення запасів власними коштами	1	1	-
Коефіцієнт забезпечення необоротних активів власним капіталом	1,04	1,10	0,06
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,94	0,91	-0,03
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,73	0,64	-0,09

За результатами розрахунків відносних показників оцінювання фінансової стійкості Відділу фінансів Тульчинської районної державної (військової) адміністрації, які представлені у табл.7, можна зробити наступні висновки. На кінець 2023 року спостерігалось збільшення коефіцієнта фінансової незалежності установи від зовнішніх кредиторів. На початку 2023 року було встановлено, що досліджувана бюджетна установа має високий рівень фінансової стійкості, як показує коефіцієнт фінансової стабільності. На кінець 2023 року не було залучено жодних коштів, тому коефіцієнт не був розрахований. Розрахунок коефіцієнта стабільності структури оборотних активів показав, що на початок 2023 р. частка оборотних активів, яка фінансується з використанням власних джерел фінансування становить 81%, а на кінець 2023 р. – 100%. У досліджувальній бюджетній установі на поч. 2023 р. – на кін. 2023 р. було достатньо власних оборотних коштів для покриття запасів, що було підтверджено розрахунком коефіцієнта забезпеченості запасів власними коштами. Також було достатньо власних джерел фінансування для фінансування необоротних активів, що було підтверджено розрахунком коефіцієнта забезпечення необоротних активів

власним капіталом. На поч. 2023 р. вартість основних засобів становила 94%, а на кін. 2023 – 91%. Це свідчить про позитивну динаміку для установи.

Висновок. Отже, фінансову безпеку підприємства можна трактувати, як стійкість фінансового стану підприємства, яка забезпечує його здатність виконувати свої фінансові зобов'язання.

Також, економічна нестабільність в країні має значний вплив на фінансовий стан підприємства, установи чи організації, що в свою чергу призводить до зниження рівня фінансової безпеки.

Для забезпечення фінансової безпеки підприємства і досягнення найбільш ефективного використання фінансових ресурсів, необхідно мати високий рівень фінансової захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз. Оптимальне значення фінансових показників, таких як коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт стабільності структури оборотних активів, коефіцієнт реальної вартості основних засобів, свідчать про успішну фінансову діяльність підприємства і його здатність досягти поставлених цідей.

Аналіз фінансової безпеки відділу фінансів Тульчинської районної державної адміністрації підтвердив необхідність регулярної оцінки рівня фінансової безпеки установи, організації та підприємства за різними групами показників. Це дозволить вчасно реагувати на погіршення фінансового стану підприємства, раціонально вибирати напрями підвищення результативності своєї діяльності. Також цей аналіз продемонструє, на що слід звернути увагу і дозволить вчасно реагувати на негативні тенденції, що розвиваються в процесі діяльності господарюючого суб'єкта.

Література

1. Мулик Т.О., Мулик Я.І. Методичний інструментарій аналізу фінансової безпеки підприємств в системі економічних аспектів виробництва біопалива. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 9. С. 91-101.

2. Крамаренко К.М. Безпекові аспекти функціонування бюджетних установ. *Цифрова економіка та економічна безпека*. №1 (01). 2022. С. 124-127. DOI: <https://doi.org/10.32782/10.32782/dees.1-20>
3. Макаrchук І.М., Малишко В.В., Яременко Л.М. Фінансова безпека підприємств: характерні ознаки, складові, основні загрози й небезпеки. *Економічний вісник університету*. 2023. № 56, с. 183 – 193
4. Ситник Н.С., Коваль – Ігнатишина В.М. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства (на прикладі Державного підприємства "Львівського науково-виробничого центру стандартизації, метрології та сертифікації"). *Молодий вчений*. 2022. №5. с.24 – 29
5. Правдюк Н. Л., Мулик Т.О., Мулик Я.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія – *Київ: «Центр учбової літератури»*. 2019. – 224 с.
6. Кононова І.В. Підходи до трактування фінансової безпеки підприємства. *Науково – виробничий журнал «Бізнес - навігатор»*. 2021. № 6(67). с.7- 10
7. Гетманець О. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 218-223. - DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.37>
8. Мельник В.І. Роль та значення фінансової безпеки держави для системи економічної безпеки України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2020. №4(26), с. 32 -36
9. Лисяк Л. В. Сучасний стан та основні проблеми фінансової безпеки України. *Ефективна економіка*. 2015. № 12.
10. Полторак А.С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації: теорія, методологія та практика: монографія. Миколаїв: МНАУ, 2019. 463с.
11. Крупка І.М., Яструбецька Л.С. Фінансова безпека суб'єктів господарювання : підручник. – *Львів: ЛНУ імені Івана Франка*. 2018. С. 320

12. Ситник Н.С., Бацман І.В. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства (на прикладі підприємства ТзОВ «Уніплит»). *Галицький економічний вісник*. 2023. №3. с.98 – 105

13. Мисник Т.Г. Теоретико – методичні основи фінансової безпеки підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2017. №2, с. 91 – 98

14. Кузенко Т.Б., Сабліна Н.В. Фінансова безпека підприємства: навчальний посібник. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2020. – 123 с.

15. Кузенко Т.Б., Мартюшенко Л.С., Грачов О.В., Литовченко О.Ю. Фінансова безпека підприємства: навчальний посібник. – Харків: Вид. ХНЕУ. 2010. С. 304

16. Західна О. Р., Петик Л.О., Гаврецька І.І. Бюджетна безпека як важливий складник фінансової безпеки держави. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. № 27. с. 110-117.

17. Тютюнник Ю.М., Тютюнник С.В. Визначення типу фінансової стійкості бюджетної установи. *II Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю» присвячується 100-річчю Полтавської державної аграрної академії*. 2020. с.458 – 460

18. Дехтяр Н.А., Дейнека О.В., Люта О.В., Пігуль Н.Г. Фінанси бюджетних установ : навч. посіб.– Суми : Сумський державний університет. 2020. с. 229

19. Тютюнник С. В., Тютюнник Ю. М. Напрями аналізу фінансової стійкості суб'єктів державного сектору. *Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій : Електронне фахове видання. Інфраструктура ринку*. 2019. № 127. С. 369-374

20. Закон України «Про національну безпеку». Офіційний веб-портал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 26.01.2023р.)

21. Московець В. І. Бюджетна безпека держави. Актуальні питання забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобалізації : зб. тез доп.

Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 лют. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». – Харків : ХНУВС. 2022. С. 39-41.

22. Луніна І. О., Білоусова О. С., Фролова Н. Б. Особливості формування фіскального простору у воєнний та поствоєнний періоди. *Економіка та держава*. 2022. № 4. С. 20–27. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.4.20

23. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/> (дата звернення 26.01.2023р.)

24. Будник Л., Ронська О., Лісецька Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 77. № 4. С. 138-147.

References

1. Mulyk, T.O. and Mulyk, Ya.I. (2016), “Methodical tools for analyzing the financial security of enterprises in the system of economic aspects of biofuel production”, *Economy. Finances. Management: topical issues of science and practice*, vol.9, pp. 91-101.
2. Kramarenko, K.M. (2022), “Security aspects of the functioning of budget institutions”, *Digital economy and economic security*, vol.1 (01), pp. 124-127. DOI: <https://doi.org/10.32782/10.32782/dees.1-20>
3. Makarchuk, I.M. Malyshko, V.V. and Yaremenko, L.M. (2023), “Financial security of enterprises: characteristic features, components, main threats and dangers”, *Economic Bulletin of the University*, vol. 56, pp. 183 – 193.
4. Sytnyk, N.S. and Koval – Ignatyshina, V.M. (2022), “Assessment of the level of financial security of the enterprise (on the example of the State Enterprise "Lviv Research and Production Center of Standardization, Metrology and Certification)”, *A young scientist*, vol. 5. pp. 24 – 29
5. Pravdyuk, N. L. Mulyk, T.O. and Mulyk, Ya.I. (2019), *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu pidpriemstv: oblikovo-analitychnyi aspekt: monohrafiia*

[Management of financial security of enterprises: accounting and analytical aspect: monograph], Center for educational literature, Kyiv, Ukraine.

6. Kononova, I.V. (2021), "Approaches to the interpretation of the financial security of the enterprise", *Scientific and industrial magazine "Business - Navigator"*, vol. 6(67), pp. 7-10.

7. Hetmanets, O. (2020), "Financial security as an object of legal regulation", *Entrepreneurship, economy and law*, vol. 3, pp. 218-223, DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.37>

8. Melnyk, V.I. (2020), "The role and significance of the financial security of the state for the system of economic security of Ukraine", *International scientific journal "Internauka", Series: "Legal Sciences"*, vol. 4(26), pp. 32 -36.

9. Lysiak. L.V. and Podluzhna, Y.Yu. (2015), "Current state and main problems of financial security of Ukraine", *Efficient economy*, vol. 12.

10. Poltorak, A. (2019), *Finansova bezpeky derzhavy v umovakh hlobalizatsiyi: teoriya, metodolohiya ta praktyka* [Financial security of the state in the conditions of globalization: theory, methodology and practice], MNAU, Mykolayiv, Ukraine.

11. Krupka, M.I. and Yastrubets'ka, L.S. (2018), *Finansova bezpeka sub'yektiv hospodaryuvannya: pidruchnyk* [Financial security of economic entities: textbook], LNU named after Ivan Franko, Lviv, Ukraine.

12. Sytnyk, N.S. and Batsman, I.V. (2023), "Assessment of the level of financial security of the enterprise (on the example of Uniplyt LLC)", *Galician Economic Bulletin*, vol. 3, pp. 98 – 105

13. Mysnyk, T.G. (2017), "Theoretically - methodical foundations of financial security of enterprises", *KHNAU Bulletin. Series: Economic Sciences*, vol. 2, pp. 91-98

14. Kuzenko, T.B. and Sablina, N.V. (2020), *Financial security of the enterprise: a study guide* [Finansova bezpeka pidpriemstva: navchalnyi posibnyk], KHNEU named after S. Kuznetsa, Kharkiv, Ukraine.

15. Kuzenko, T.B. Martyushenko, L.S. Grachov, O.V. and Lytovchenko, O.Yu. (2010), *Finansova bezpeka pidpriemstva: navchalnyi posibnyk* [Financial security of the enterprise: a study guide], HNEU, Kharkiv, Ukraine.
16. Zahidna, O.R. Petyk, L.O. and Havretska, I.I. (2020), “Budgetary security as an important component of the financial security of the state”, *Eastern Europe: Economy, Business and Management*, vol. 27, pp. 110-117.
17. Tyutyunnyk, Yu.M. and Tyutyunnyk, S.V. (2020), “Determination of the type of financial stability of a budgetary institution”, *II Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Problemy oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia pidpriemnyts'koiu diial'nistiu» prysviachuiet'sia 100-richchiu Poltavs'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii* [II International Scientific and Practical Conference "Problems of Accounting and Analytical Support of Business Management" is dedicated to the 100th anniversary of the Poltava State Agrarian Academy], pp. 458 – 460
18. Dekhtyar, N.A. Deineka, O.V. Lyuta , O.V. and Pigul, N.G. (2020), *Finansy biudzhethnykh ustanov : navch. Posib.* [Finances of budgetary institutions: education. Guide], Sumy: Sumy State University.
19. Tyutyunnyk, S. V. and Tyutyunnyk, Yu. M. (2019), “Directions of financial stability analysis of public sector entities”, *Black Sea Research Institute of Economics and Innovation: Electronic specialist edition. Market infrastructure*, vol. 127, pp. 369-374
20. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On National Security”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (Accessed 26 January 2023)
21. Moskovets, V. I. (2022), “Budgetary security of the state”, *zb. tez dop. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kharkiv, 17 liut. 2022 r.) / MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav, Nauk. park «Nauka ta bezpeka»* [Current issues of ensuring the financial security of the state in the conditions of globalization: coll. theses add. International science and practice conf.], Ministry of Internal Affairs of Ukraine,

Kharkiv. national University of Internal Affairs, Science Park "Science and Security", Kharkiv, Ukraine, February 17, pp. 39-41.

22. Lunina, I. O. Bilousova, O. S. and Frolova, N. B. (2022), "Peculiarities of the formation of the fiscal space in the war and post-war periods", *Economy and the state*, vol. 4, pp. 20–27. DOI: 10.32702/2306-6806.2022.4.20

23. Ministry of Finance of Ukraine (2023), available at: <https://www.mof.gov.ua/uk/> (Accessed 26 January 2023)

24. Budnyk, L. Ronska, O. and Lisetska, L. (2022), "Financial security of the state in conditions of martial law", *Galician Economic Herald*, vol.77(4), pp. 138-147.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2024 р.